

Sergej Prokofiev

Človek medzi dobrom a zlom. Súčasná svetová situácia

4. mája. 2003

Milí priatelia!

V poslednej prednáške by som chcel nadviazať na to, čo som už k tejto téme povedal tu v Bratislave pred 4 rokmi. Zároveň by som chcel zhrnúť niektoré motívy, o ktorých sme v týchto dňoch hovorili. Pred 4 rokmi sme tu, v Bratislave, hovorili okrem iného o téme „Stretnutie človeka so zlom v dnešnej dobe“. Žijeme dnes v dobe duše vedomej, o tom sme sa už zmienili, v 5., poatlantskej kultúrnej epoche, a to je doba, kde slobodným sa stávajúce ja človeka sa musí stretnúť aj so zlom. Musí sa so zlom stretnúť, aby v tomto stretnutí mohlo rozvinúť sily dobra a sily pravej duchovnosti. Aby človek mohol obstáť v tejto skúške, ktorá pozostáva zo stretnutia so zlom, musí sa najprv toto zlo naučiť chápať. Ba ešte viac, pochopenie podstaty zla v dnešnom svete je už samo sebou prvým stupňom jeho prekonania. A tu má práve antropozofia mimoriadnu úlohu. Lebo keď sa pozrieme vôkol na rôzne okultné, spirituálne a religiózne prúdy prítomnosti, môžeme bez preháňania konštatovať, že dnes len antropozofia vie sprostredkovať také hlboké poznatky o podstate a pôsobení zla, ktoré sú potrebné na jeho pochopenie. Vieme z antropozofie, že sily zla vo svete nie sú len nejaké abstraktné všeobecné sily, ale sú to sily vychádzajúce od konkrétnych duchovných bytostí. Pred 4 rokmi sme tu hovorili o vzniku týchto bytostí a pokúšali sme sa zobrazíť, ako tieto bytosti do vývoja človeka vstupujú a ako v ňom pôsobia.

Vieme, že dnešnému kozmickému štádiu vývoja predchádzali 3 predchádzajúce štádiá. Našej dnešnej Zemi v jej kozmickom vývoji predchádzali smerom naspäť štádiá Starého mesiaca, Starého slnka a Starého saturnu. Na každom tomto stupni určité bytosti zaostali vo svojom vývoji oproti všeobecnej evolúcii sveta a tieto bytosti dnes pôsobia ako sily zla. Rudolf Steiner dal aj mená týmto bytostiam, týmto 3 druhom zaostalých bytostí, ktoré pôvodne patrili k príslušným hierarchiám anjelov, archanjelov a archeov. Rudolf Steiner ich označuje ako luciferské bytosti, ako ahrimanské bytosti a ako asuritské bytosti. Tak ako môže byť evolúcia, zavŕšená na nejakom časovom úseku, charakterizovaná číslom 7, to znamená, že 7. stupeň dosiahnu vždy tie bytosti, ktoré svoju evolúciu na danom úseku absolvovali, tak môžu byť tie bytosti, ktoré ostali pozadu, označené číslom 6. Preto môžeme tieto zaostalé bytosti, keďže hovoríme o 3 druhoch týchto zaostalých bytostí, označiť číslom 666. Toto číslo nachádzame v Apokalypse ako číslo zla.

V Apokalypse je tiež povedané, že skrz toto číslo pôsobí ešte 4. mocnosť zla. To už nie je viac zlo, ktoré patrí k ľudskej evolúcii, ale ktoré pochádza z kozmickej evolúcie. Rudolf Steiner charakterizuje tento 4. druh zla ako Slniečného démona. Slniečny démon pôsobí prostredníctvom zmienených nižších 3 druhov zla a je v kozme skutočným protivníkom Krista. Pred 4 rokmi sme aj ukázali, ako vždy v súvislosti s číslom 666 vystupuje v ľudskom vývoji zvýšená aktivita Slniečného démona. Tak sa prejavila táto zvýšená aktivita Slniečného démona v 7. storočí okolo roku 666, kedy sa táto démonická bytosť pokúsila pôsobiť prostredníctvom takzvanej Akadémie v Gondešánpure, čo bolo vtedy vzdelávacie stredisko, ktoré sa nachádzalo nie ďaleko od dnešného Bagdadu. Nebudem to teraz rozvádzať do podrobností, lebo sme sa tým zaoberali pred 4 rokmi, ale vtedy nedokázala táto démonická bytosť prostredníctvom tejto Akadémie v Gondešánpure svoje ciele dosiahnuť. Neskôr sa pokúsil Sorat, ako sa tento Slniečny démon volá, dosiahnuť svoje ciele v 14. storočí, kedy prišlo číslo 666 do ľudského vývoja po druhýkrát. Tak prišlo v roku 1332 k zničeniu rádu Templárov, ktorý sa pokúšal vnášať do vtedajšej spoločnosti prvky ezoterného kresťanstva.

A nakoniec v roku 1998 máme po tretíkrát číslo 666. A tu vzniká otázka. Keď sa človek spätne díva na obdobie okolo roku 1998, tak má pocit, že sa nič zvláštneho, nič strašidelného v ľudskom vývoji nestalo. Predovšetkým keď to človek porovnáva s dvoma inými manifestáciami zla v 20. storočí, s bolševizmom a nacizmom. Napriek tomu sa tu určité veci dajú pozorovať. Môžeme vidieť, že nie presne v tomto roku, ale približne okolo tohto roku zažívame postupne úplne nové vlastnosti zla vo svete. Tieto nové vlastnosti nám budú zrozumiteľné pri porovnaní s formami zla, ktoré máme v 20. storočí predovšetkým v bolševizme a nacizme. V oboch týchto prípadoch museli byť na zvedenie ľudí vykonané obrovské organizátorské

opatrenia, bola potrebná organizácia mocného štátu, polície, tajných služieb, propagandy a tak ďalej. V tomto zmysle sú si nacizmus a bolševizmus podobné. V dnešnej dobe, to jest od začiatku poslednej tretiny 20. storočia, má človek pocit, že zlo začalo vo svete pôsobiť iným spôsobom. Dnes má zlo stále viac a viac sily pristupovať priamo k ľudskému ja, dnes zlo viac nepotrebuje túto obchádzku cez vonkajšie opatrenia, ale pristupuje priamo k ja a pokúša sa ja zviať. Preto dnes vznikajú formy zla, ktoré v minulosti neboli známe. Sú to formy zla, ktoré sa nášmu chápaniu javia ako úplne nezmyselné, kedy ľudia jednoducho konajú zlo pre zlo, napríklad terorizmus alebo násilie voči deťom.

Keď porovnáваме dnešnú situáciu s bolševizmom a nacizmom, tak si musíme všimnúť nasledovné. V určitom zmysle sú tieto dve formy zla vyzretými formami, predstavujú ukončenie určitého dlhšieho vývoja, ktorý začína v minulosti. Pred 4 rokmi sme mohli sledovať, ako sa v bolševizme zjavuje metamorfóza impulzu z Gondešánpuru a v nacizme pôsobia tie sily, ktoré svojho času v 14. storočí zničili rád Templárov. To znamená, že z duchovného uhla pohľadu, nie z hľadiska vonkajšej histórie, siahajú korene bolševizmu do 7. storočia a korene nacizmu do 14. storočia. Dnes ale začína niečo nové. Toto nové je dnes iba v zárodku, ale predsa sú symptómy zreteľné. Nuž a deje sa nasledovné: Keď má teraz zlo moc pristupovať bezprostredne k ja človeka, tak zároveň tým dostáva ja človeka možnosť povedať zlu individuálnym spôsobom „nie“. A to je úplne nová možnosť, ako postupovať voči zlu, lebo zlo nedokáže túto možnosť, tento čin slobodného človeka do svojej stratégie zakalkulovať, lebo zlo dokáže myslieť len zle. Dobro zostáva zlu nespoznateľné, nepochopiteľné. Práve preto, že je zlo bezmocné voči tejto sile slobodného ja človeka, pokúša sa svoje ciele dosahovať iným spôsobom, a síce sa dnes pokúša zničiť ľudské schránky tak, aby sa v nich slobodné ľudské ja nemohlo udržať. Vieme, že ja človeka na Zemi má 3 schránky. Sú nazývané: fyzické telo, éterické telo a astrálne telo. Tieto 3 schránky sú v našej dobe, začína to predovšetkým v 2. polovici 20. storočia, stále viac a viac plánovito určitými procesmi ničené. Astrálne telo je ničené všetkými druhmi násilia. Treba si uvedomiť, koľko násilia vidí dnes dieťa v televízii a koľko násilia sa hrá v rôznych počítačových hrách. Napríklad v USA bola urobená štatistika, podľa ktorej chlapec vo veku približne 12 rokov, ktorý pravidelne pozerá televíziu, vidí približne 120 vrážd týždenne. Potom sa človek nemôže čudovať, že tieto deti si to chcú potom niekedy vyskúšať samé a prídu k takým tragédiám ako v Erfurte, kde študent zastrelil niekoľko učiteľov a potom sa sám zastrelil. Podobne sa to deje aj v USA. Útoky na éterické telo sa dnes dejú predovšetkým prostredníctvom sexuality, prostredníctvom všetkých možných perverzií v tejto oblasti, prostredníctvom všetkého toho, čo dnes patrí k zvyčajnému nočnému životu veľkomiest. V útokoch na éterické sily človeka sa zjavuje druhý útok Slnečného démona. Fyzické telo je zase plánovito ničené prostredníctvom drog tak, že sa ja človeka potom vo fyzickom tele dokáže udržať stále menej a menej. A cieľom síl zla je práve, aby sa ja človeka vo svojich schránkach nemohlo udržať a aby z nich odišlo preč. Takéto schránky potom môžu na kratší alebo dlhší čas obsadiť Soratovi démoni, a to už potom nie sú ľudia, ale démoni s ľudským výzorom. Je zaujímavé, že tento fenomén bol známy už v neskoršom stredoveku. Poukaz na to nachádzame v Danteho „Božskej komédii“. Je tam veľmi krátka, ale dôležitá epizóda, v ktorej Dante a Vergil putujú peklom a Dante v pekle nečakane stretne človeka, jeho dušu, o ktorom vie, že ešte žije. Dante je veľmi prekvapený a pýta sa tejto duše: „Čo tu robíš? Ty predsa ešte žiješ na Zemi. Čo robíš tu v pekle?“ A on odpovie: „Urobil som také veľké množstvo zlých vecí, že som nakoniec musel svoje telo opustiť. Teraz žije v mojom tele démon.“ Túto skutočnosť zobrazuje aj osobitý obraz v Apokalypse, ktorému vieme dnes porozumieť len s pomocou duchovného výskumu Rudolfa Steinera. Obraz zobrazuje armádu kobyliiek, ktoré majú ľudské tváre, ale pazúry ako levy, ktorými všetko na svojej ceste ničia. Rudolf Steiner vysvetľuje túto imagináciu Apokalyptika takto: „Tieto kobylinky, to sú ľudia bez ja.“ Tieto kobylinky vystupujú z priepasti, to znamená zo sféry, v ktorej vládne Sorat, lebo Sorat je tiež v Apokalypse nazývaný Zvieratôm z priepasti. U týchto kobyliiek sa jedná o ľudí, ktorí sú posadnutí Soratovými démonmi. A to je budúcnosť, ku ktorej sa postupne blížíme. Nuž a tu vzniká rozhodujúca otázka, čo môžeme proti tomu robiť, ako sa môžeme voči tomu vyzbrojiť?

Je to spojené ešte s jednou skutočnosťou, s ktorou sa človek hneď stretne, keď sa pokúša porozumieť zlu pomocou antropozofie. Videli sme, že Rudolf Steiner hovorí vo všeobecnosti o 4 druhoch zla. Nehovorí však o nich rovnakým spôsobom. Keď si vezmeme dielo Rudolfa Steinera, tak zistíme, že Rudolf Steiner hovorí obzvlášť obširne a obzvlášť podrobne vždy len o prvých 2 druhoch zla, o luciferských a ahrimanských mocnostiach, a veľmi málo o asuritských bytostiach a Slnečnom démonovi samotnom. Prečo táto nerovnováha? Nuž môžeme na to odpovedať z vonkajšieho uhla pohľadu napríklad tak, že v čase, keď o tom Rudolf Steiner

hovoril, sily druhých 2 druhov zla neboli také silné, neboli možno také aktuálne ako dnes, a preto o tom Rudolf Steiner hovoril menej. To môže súhlasiť, ale predsa len človek s takouto odpoveďou nejako nie je spokojný. Keď ďalej študujeme duchovnú vedu, tak prideme k nasledovnému: zistíme, že pôsobenie týchto bytostí na ľudí je rozdielne. Luciferské a ahrimanské mocnosti chcú zneužiť ľudí na svoje ciele, naproti tomu asuritské mocnosti a Soratovi démoni chcú ľudskú bytosť zničiť. V tom je ten veľký rozdiel. Odzrkadľuje sa to v skutočnosti, že človek sa dnes vie s luciferskými a ahrimanskými mocnosťami v ďalekosiahlej miere vysporiadať z vlastnej sily, ale pri vysporiadavaní sa, môžeme povedať, pri začínajúcom vysporiadavaní sa s asuritskými mocnosťami a Soratovými démonmi, v tomto vysporiadavaní sa potrebuje človek pomoc duchovného sveta, a to predovšetkým Krista, ktorý sa práve zjavuje vo svojej éterickej forme v čase, keď sa toto veľké vysporiadanie deje. Rudolf Steiner povedal, že Kristus za zjavil vo fyzickom tele na prelome vekov, to znamená v čase, kedy vysporiadanie sa so smrťou bolo najsilnejšie. Vtedy sa stal Kristus pomocníkom ľudí v tomto vysporiadavaní sa so smrťou. Dnes sa Kristus nezjavuje vo fyzickom tele, ale v nadzmyslovej éterickej forme, aby pomohol ľuďom vo vysporiadavaní sa so zlom. Dnes žijeme v epoche slobody, a to znamená, že táto Kristova pomoc nemôže prísť k ľuďom automaticky, ale ľudia musia na to vytvoriť podmienky. V tomto, myslím, máme odpoveď na otázku, prečo hovorí Rudolf Steiner vo svojom diele oveľa viac o luciferských a ahrimanských mocnostiach ako o asuritských bytostiach a Slniečnom démonovi samotnom. Práve prostredníctvom vysporiadavania sa s Luciferom a Ahrimanom môže človek dnes vytvoriť podmienky na to, aby mohla prísť pomoc zo strany duchovného sveta. Akým spôsobom sa to môže uskutočniť, to zobrazil Rudolf Steiner umeleckým spôsobom vo svojom súsoší „Predstaviteľ ľudstva - Menschheitsrepräsentant“.

Myslím, že väčšina z vás toto súsošie pozná, niektorí z reprodukcí, niektorí možno videli aj originál v Goetheane v Dornachu. Na tomto súsoší je zobrazený Kristus, ako vytvára rovnováhu medzi luciferskými a ahrimanskými mocnosťami. Rudolf Steiner v mnohých prednáškach hovorí: „Iba vtedy, keď človek vytvára túto rovnováhu v sebe svojím vlastným slobodným úsilím, iba vtedy môže Kristus v človeku pôsobiť.“ Na tomto súsoší je zobrazená celá náuka o človeku. Môžeme na ňom vidieť, ako pôsobí Lucifer zhora, to znamená predovšetkým prostredníctvom síl hlavy, Ahriman pôsobí zdola prostredníctvom síl končatín, prostredníctvom síl vôle, a Kristus sa zjavuje v strede smerom zo srdca, v oblasti srdca a pôsobí, že Lucifer sa vrhá do priepasti a Ahriman zalieza pod zem, a to nie preto, že by ich Kristus k tomu nútil, ale preto, že nedokážu znášať prítomnosť Krista v človeku. Pri presnejšom sledovaní súsošia zistíme, že obsahuje 2 motívy, nie len jeden. Teraz som znázornil centrálny motív, ktorým je Kristus medzi Luciferom a Ahrimanom vytvárajúci rovnováhu. To sa môže diať preto, lebo Lucifer a Ahriman pôsobia v Kozme takpovediac v polárne protikladných smeroch. Nuž a je tu ešte 2. motív, vedľajší motív, ľavý motív, ktorý je viac vľavo, nie v centre. Tento motív zobrazuje celkom odlišný výhľad do budúcnosti. V tomto ľavom motíve sú znova zobrazení Lucifer a Ahriman, ale Kristus je neprítomný. Vidíme, ako Lucifer zostupuje dole a Ahriman sa dvíha hore a v oblasti srdca si podávajú ruku. Prichádzajú zhora a zdola, z hlavy a z končatín, a pokúšajú sa zmocniť srdca človeka. Keď sa im to podarí, tak tým otvoria dvere do ľudskej bytosti Asurasovým a Soratovým démonom. Alebo môžeme povedať naopak, keď človek v sebe uskutoční to, čo zobrazuje centrálny motív súsošia, keď človek oblasť svojho srdca vybuduje tak, že v nej môže byť prítomný Kristus, čo sa udeje tým, že človek vedome a slobodne vytvorí rovnováhu medzi Luciferom a Ahrimanom, a tým v sebe nájde strednú cestu, kresťanskú cestu, tak tým vytvorí podmienky na to, aby mu Kristus mohol pomôcť v jeho vysporiadavaní sa s asuritskými silami a Soratovými démonmi. Preto, myslím si, hovorí Rudolf Steiner menej o týchto silách, lebo hovorí predovšetkým o podmienkach, za akých môže prísť pomoc pri vysporiadavaní sa s týmito silami. Videli sme, že Kristus môže byť prítomný v človeku v oblasti srdca a odtiaľ môže dnes pomáhať človeku v jeho vysporiadavaní sa s 2 vyššími druhmi zla. Najprv si ale musí človek tento priestor v srdci vybudovať, a to sa môže udiť len prostredníctvom jeho vysporiadavania sa s luciferskými a ahrimanskými mocnosťami. Preto hovorí Rudolf Steiner o tomto vysporiadavaní sa omnoho viac, lebo to je cesta, na ktorej je možné sa pripraviť na vysporiadanie sa s nasledujúcimi 2 stupňami zla.

Teraz sa pozrime celkom konkrétne na to, ako môžeme dnes tento priestor v srdci pre Krista, pre dobré mocnosti vybudovať. Na skonkrétnenie tohto znázornenia by som chcel spomenúť obsah jednej veľmi významnej prednášky Rudolfa Steinera z 24.11.1914. V tejto prednáške opisuje Rudolf Steiner, ako pôsobia dnes luciferské a ahrimanské mocnosti v ľudskom organizme tak, že ich môžeme sledovať v priestore. Lucifer a Ahriman samotní sú duchovnými bytosťami, ale všetko duchovné nachádza svoj obraz aj vo fyzickom, v tomto

prípade predovšetkým v priestore. Rudolf Steiner opisuje, ako tieto luciferské a ahrimanské mocnosti pôsobia v človeku v 3 oblastiach - v myslení, cítení a chcení - konkrétne v odzrkadleniach týchto 3 oblastí vo svete priestoru. Vieme, že priestor má 3 rozmery. Tieto 3 rozmery práve súvisia s naším myslením, cítením a chcením. Vo vzťahu k ľudskému organizmu môžeme povedať, že rozmer myslenia je vpravo-vľavo, rozmer cítenia je vpredu-vzadu a rozmer vôle je hore-dole. Rudolf Steiner opisuje, ako pôsobia v týchto 3 dimenziách luciferské a ahrimanské mocnosti. Ponajprv rozmer myslenia: vpravo-vľavo, vľavo-vpravo. Môžeme povedať, že v myslení pôsobí v priestorovom premietaní Lucifer zľava, Ahriman sprava a v strede na seba narážajú. Narážajú priamo na seba vo vertikálnej osi ľudského tela a udržiavajú rovnováhu. V cítení pôsobí Lucifer spredu a Ahriman zozadu. Ale v cítení sa deje niečo osobité, Lucifer a Ahriman v cítení na seba nenarážajú. Lucifer pôsobí spredu po hrudnú kosť a Ahriman pôsobí zozadu po chrbticu, a tým vzniká takpovediac voľný priestor, v ktorom pôsobia dobré hierarchie. Dobré hierarchie držia v cítení Lucifera a Ahrimana od seba, a tým vzniká priestor, kde Lucifer a Ahriman sprvoti nemôžu pôsobiť. Niečo podobné sa deje v chcení. V chcení pôsobí Lucifer zhora a Ahriman zdola, ale ani v chcení nemôžu na seba narážať. Lucifer pôsobí zhora po posledný krčný stavec, kde prechádza krk do trupu a Ahriman pôsobí zdola po bránicu. Takže tu tiež vzniká voľný priestor, v ktorom môžu pôsobiť dobré hierarchie. Vidíme, že v chcení aj v cítení pôsobia v strede dobré hierarchie, ale sprvoti nie v myslení, lebo v myslení narážajú v strede na seba priamo zľava a sprava Lucifer a Ahriman. To má rozhodujúci význam pre celú ľudskú organizáciu, lebo keďže sprvoti hierarchie v myslení nemôžu pôsobiť, je myslenie sprvoti mŕtve. V cítení človek žije, v chcení človek žije, ale nie v myslení, lebo v cítení a v chcení sú hierarchie prítomné, ale sprvoti nie v myslení. Tento mŕtvy charakter myslenia sa prejavuje v tom, že v myslení vieme zažívať len tieňové obrazy. To sa dá veľmi jednoducho ukázať na príklade, keď trebárs pozeráme očami na peknú krajinu a potom oči zatvoríme a pokúsime sa myslením si túto krajinu predstaviť. Dostaneme iba tieňový obraz tejto krajiny. Ale práve preto, že myslenie človeka je mŕtve, že je zabíjané vzájomným narážaním Lucifera a Ahrimana, môžeme v tomto mŕtvom myslení zažiť slobodu, lebo tieto tieňové obrazy mŕtveho myslenia nás nemôžu k ničomu nútiť, lebo nie sú reálne, ale sú iba tieňmi. Je rozhodujúcou otázkou, čo s touto slobodou v myslení urobíme. Z tejto situácie jestvujú dve cesty. Sú to takpovediac cesta nahor a cesta nadol. Keď si to teraz všetko vezmeme ešte raz priestorovo, môžeme povedať, že človek je v istom zmysle dvojrozmerný, lebo v cítení a v chcení je vytvorený voľný priestor v pôsobení duchovných síl, zatiaľ čo v myslení tento priestor nie je, preto tento tretí rozmer chýba. To znamená, že geometricky povedané máme v sebe obrazec štvorca, ale nie kocky. Rudolf Steiner však na konci zmienej prednášky predsa len hovorí o kocke. Rudolf Steiner hovorí, že na začiatku bol tento priestor trojrozmerný a pri stvorení človeka vdýchol Jahve do tohto trojrozmerného priestoru dych života a človek sa stal živou dušou. To znamená, že vtedy niesol človek v sebe pôsobenie hierarchií v chcení, cítení a myslení. Dnes je myslenie mŕtve, hierarchie nie sú viac v myslení prítomné, ale v tomto mŕtvom myslení zažíva človek svoju slobodu. Na základe tejto prednášky Rudolfa Steinera si môžeme predstaviť ďalší možný vývoj. Geometricky videné môžeme povedať, že pôvodne bol tento vnútorný priestor človeka trojrozmerný, kocka. Potom v dôsledku odumretia myslenia sa z tejto kocky stal štvorec, dvojrozmerný. Budúci vývoj je v tom, že tento štvorec premeníme nanovo v kocku. Túto premenu v nás neurobia hierarchie ako na začiatku, túto premenu musíme urobiť my sami z nášho slobodného rozhodnutia. Ako to môžeme urobiť? Prostredníctvom oživenia a premeny myslenia. To znamená, keď odtlačíme od seba luciferské a ahrimanské mocnosti, ktoré v našom myslení na seba narážajú a tým ho umŕtvujú, keď z vlastnej slobodnej vôle vytvoríme možnosť pre pôsobenie hierarchií v našom myslení. Potom dáme tomuto vnútornému priestoru tretí rozmer a štvorec sa stane kockou.

Tým sme prišli z tretej strany k otázke, prečo je v antropozofii myslenie také dôležité, prečo antropozofia všade začína oživovaním myslenia. V prvej prednáške sme videli, že na meditáciu potrebujeme modlitebnú náladu, ale ako moderní ľudia dnes nemôžeme ísť cestou zasvätenia cítenia, cestou zasvätenia len modlitbou, lebo by sme museli opustiť svet. Keď chceme ísť cestou školenia vnútri dnešnej civilizácie, musíme začať s myslením, s meditáciou. V druhej prednáške včera sme videli aj to, ako začiatkom 15. storočia bolo kozmicky zmenené usporiadanie človeka tak, že prostredníctvom kozmickej udalosti, ktorú sme opísali, sa človek stal z človeka srdca človekom hlavy. To vysvetľuje, prečo musí dnes moderná školiaca cesta začínať v myslení. A dnes v tretej prednáške vidíme celý problém z tretej strany. Aj tu musíme začať v myslení, oživiť myslenie prostredníctvom duchovnej vedy, prostredníctvom goet-

heanizmu, aby sme Lucifera a Ahrimana dostali v myslení od seba, a tým z vlastného slobodného rozhodnutia premenili štvorec na kocku.

Ale kde je tento priestor kocky? Je to priestor srdca, nie hlavy. Je veľmi dôležité si uvedomiť, že v antropozofii začíname v myslení, lebo iba v myslení môžeme byť slobodní a vedomí, ale cieľ vývoja v tomto zmysle neleží v myslení samotnom, ale v tom, že silami myslenia, to znamená silami, ktoré si najviac uvedomujeme, vybudujeme priestor srdca, dáme priestoru srdca tretí rozmer, aby mohli byť v srdci prítomné hierarchie, aby predovšetkým do tohto nami vybudovaného miesta v srdci mohol vstúpiť Kristus. Toto je rozhodujúce pre pochopenie antropozofie, lebo sa stále u antropozofov objavuje názor, že keď človek pracuje na svojom myslení, tak tým je všetko vybavené. Videli sme, že táto práca na myslení je veľmi dôležitá, ale táto samotná práca na myslení nie je cieľom. Myslenie ožívujeme na to, aby sme boli schopní vedome budovať zmienené miesto v srdci. A keď to vykonáme, potom môže byť v tomto mieste v srdci prítomný Kristus. V tom srdci, ktoré sme oslobodili od luciferských a ahrimanských síl. V tomto mieste v srdci potom môže byť Kristus našim pomocníkom v našom vysporiadavaní sa s asuritskými silami a Soratovými démonmi. Potom sme vyzbrojení na vysporiadanie sa s týmito dvoma ďalšími mocnosťami zla. Potom, keď k nášmu ja pristúpi zlo, vieme z akých síl, z akej oblasti môžeme vyvinúť v sebe schopnosť povedať „nie“ tomuto zlu. Toto „nie“ príde z tohto vybudovaného miesta v srdci, kde vieme žiť vedome, lebo sme ho vybudovali z myslenia a myslenie je najvedomejšia schopnosť človeka. Preto hovorí Rudolf Steiner v michaelských listoch o dnešnej činnosti Michaela: „Srdcia začnú mať myšlienky.“ Teraz rozumieme, ako sa to konkrétne udeje. Oživené myšlienky vybudujú tento priestor v srdci, a tým sa stane srdce orgánom, ktorý vie myslieť, ktorý je vedomý. Srdce sa stane novým orgánom poznávania, ktorý vie rozlišovať aj morálne sily vo svete. To znamená vedieť rozlišovať dobro a zlo, ale nie na základe nejakých nejasných, neurčitých a nevedomých pocitov, ale na základe úplne jasného myslenia. Z tohto miesta v srdci vie potom človek v každom okamihu úplne vedome povedať zlu „nie“, a to silou, ktorá nepochádza len z človeka samotného, ale aj z Krista v človeku. S touto silou nemusíme mať žiadne obavy z protisíl, lebo s ňou sme silnejší, ako ony všetky spolu.

Toto všetko má rozhodujúci význam aj pre vývoj sveta, nie len pre jednotlivého človeka. Rudolf Steiner hovorí: „Prečo máme v dnešnom svete tak veľa vojen, násilných stretov, tak veľa zlého? Lebo človek všetko to, s čím sa nevie vnútorne vysporiadať, smeruje von.“ Takže ako sa môžeme vysporiadať so zlom vo svete? Tým, že toto zlo prijmeme do seba a v sebe ho premeníme na dobro. Ale keď toto zlo prijmeme do seba pred tým, ako sme v sebe vybudovali zmienený priestor v srdci, tak nás to zlo zničí. Keď sme ale pred tým v sebe tento vnútorný priestor v srdci vybudovali, potom môže dôjsť v tomto priestore k alchýmii premeny zla na dobro. Potom sa môže tento priestor stať miestom pravého manicheizmu, v ktorom je zlo premieňané na dobro, a to nie len pre daného človeka, ale aj pre celý svet. Povedal som, že možné sú 2 línie vývoja, a toto je tá pozitívna vývojová línia, ktorá vedie skrz oživenie myslenia.

Ale jestvuje aj negatívna alternatíva, keďže žijeme v epoche slobody. Táto negatívna alternatíva je v umŕtvení cítenia a chcenia. To znamená, že priestor v srdci v 2 zvyšných rozmeroch, kde ešte hierarchie pôsobia, to jest medzi vpredu-vzadu a medzi hore-dole, bude stále menší a menší, až sa úplne uzavrie, a cítenie a chcenie bude rovnako mŕtve ako myslenie. Potom stratí človek akékoľvek spojenie s duchovným svetom a stane sa korisťou protisíl. Aby sme videli, ako je tento negatívny vývoj v dnešnom svete viditeľný, uvediem 2 príklady. Pozrime sa z fenomenologického hľadiska na to, čo to znamená, keď Lucifer a Ahriman pôsobia v cítení a chcení. Vieme, že v cítení prichádza Lucifer spredu a v chcení zhora. Čo znamenajú tieto dva smery fenomenologicky? Čo prichádza spredu, to môžeme vidieť, čo je nad nami, je zvyčajne vyššie od nás. A to je spôsob, akým budú ľudia stále viac a viac Luciferom zvädzaní. Luciferskí anjeli budú ľuďom stále viac viditeľní a budú prichádzať akoby zhora a v neopísateľnej kráse. Budú ľudí stále viac a viac zvädzať, lebo ich ľudia budú pokladať za pravých anjelov, za dobrých anjelov. Toto je to, čo sa dnes stále častejšie deje, a to z geografického hľadiska hlavne na východe. V budúcnosti sa to bude diať ešte častejšie. Títo luciferskí anjeli sa stanú viditeľnými a budú ľudí zvädzať, lebo tento voľný priestor cítenia a chcenia v srdci bude postupne z luciferskej strany zmrštený. Nebudú viesť ľudí k dobru, ale ich zneužijú na vlastné ciele. A čo sa udeje s Ahrimanom? Všetko, čo prichádza zozadu, zvyčajne nevidíme. Všetko, čo prichádza zdola, pôsobí zvyčajne v podvedomí. A to sú dve vlastnosti ahrimanského pôsobenia. Slovanmi „nevedomky“ a „neviditeľne“ môžeme tento fenomén

opísať, a to je fenomén posadnutosti. Tento fenomén nachádzame častejšie na západe. To znamená, že keď do tohto priestoru v srdci namiesto Krista vnikne Lucifer, vznikne zvädzanie a keď do tohto priestoru v srdci namiesto Krista vnikne Ahriman, vznikne posadnutosť. V oboch prípadoch človek stráca slobodu a stáva sa závislým od síl, ktoré nepatria k jeho ľudskej podstate.

Toto sa deje dnes vo svete stále častejšie a častejšie. Keď sa pozeráme na konfliktný stret islamského Východu a technizovaného Západu, tak môžeme vidieť, ako minimálne u vedúcich osobností tieto fenomény vystupujú, že na Východe sa objavujú ľudia zvedení luciferskými anjelmi a na Západe sa objavujú ľudia posadnutí ahrimanskými duchmi. Z oboch strán človek počuje, že oni sú tí dobrí a tí druhí sú zlí. V skutočnosti ide na oboch stranách len o rôzne druhy zla. Bojuje tu zlo proti zlu, lebo chýba stred. Tento stred nie je možné vo svete vytvoriť nejakými vonkajšími opatreniami, nech sú politické, religiózne alebo iné. Tento stred môžeme vo svete nájsť, len keď ho najprv v sebe vedome vybudujeme. A to sa môže udiť spôsobom, ktorý dnes ukazuje človeku antropozofia.

Videli sme v 3 prednáškach z 3 rôznych uhlov pohľadu, ako je dnes antropozofia najaktuálnejšia, najdôležitejšia duchovná sila ľudstva, a že ľudstvo dnes antropozofiu naozaj potrebuje. Potrebuje ju, aby mohlo kráčať v ústrety budúcnosti, aby sa vedelo vysporiadavať s reálnymi problémami, ktoré okolo nás sú, a to v smere vývoja, ktorý je chcený samotným Kristom.

Mnohokrát ďakujem!

Otázka: Je známa vec, že slobodomurári sa mimoriadne zaujímajú o mystériá starého Egypta. Čo môžete k tomu povedať? Druhá vec je tá, že neoficiálne pramene slobodomurárstva siahajú až k pyramídam.

Odpoveď: K tejto otázke môžeme povedať dve veci. V prvom rade, slobodomurárstvo je dnes veľmi komplikované a rozvetvené hnutie, ktoré v poslednom storočí prešlo mnohými mutáciami, takže je na mieste otázka, či ešte obsahuje tie staré tradície skutočne v čistej forme. Dnes je totižto v slobodomurárstve veľmi rozšírené miešanie všetkých možných vecí dohromady a na základe toho rozvíjanie nových rituálov. V minulosti obsahovalo slobodomurárstvo skutočne veľmi staré rituály. Problémom ale bolo, že tieto rituály boli síce vykonávané a celebrowané, ale boli postupne menej a menej chápané. Tým sa slobodomurárstvo stalo postupne menej a menej aktuálne, menej a menej zodpovedajúce dobe, lebo ako vieme, dnes je najdôležitejšou silou ľudstva sila chápania. Preto hovorí Rudolf Steiner: „V okultných vedách človek nesmie nič vziať ani dať, čomu nerozumie.“ Lebo v tom leží skutočné nebezpečenstvo, keď niekto povie: „Rob najprv toto cvičenie a neskôr ti vysvetlím, čo to vlastne znamená.“ To je z antropozofického hľadiska nesprávne. Takému človeku nie je možné veriť, lebo taký človek neberie ohľad na dnes pôsobiace duchovné sily, to znamená michaelské sily, sily poznania. A takýto postoj je v slobodomurárstve stále bežný. Človeka prijímú, nechajú ho zúčastniť sa na nejakom rituáli povediac mu: „Teraz sa toho môžeš zúčastniť, ale aby si tomu porozumel, na to musíš dosiahnuť vyšší stupeň.“ Človek je potom vedený k nasledujúcemu stupňu, kde príde k ďalšiemu rituálu, kde mu je znova povedané: „Teraz musíš tento rituál prežiť, ale na porozumenie musíš dosiahnuť ešte vyšší stupeň.“ Ale tieto rituály už pôsobia, čiže človek je vystavovaný pôsobeniu niečoho, čo svojím zvyčajným ľudským vedomím neprehliada, čomu nerozumie. A čo je výsledok? Takí ľudia sú najľahšie manipulovateľní a môžu byť zneužití na úplne iné ciele, ako im je navonok hlásané. Nechcem tvrdiť, že sa toto deje vo všetkých slobodomurárskych lóžach, ale je to dnes dosť rozšírené, a to predovšetkým v lóžach, zaoberajúcich sa politikou. Preto hovorí Rudolf Steiner základné pravidlo: „Nič neprijímať a na ničom sa nezúčastňovať, čomu dôkladne nerozumiem.“ A paradox je, že človek v takej lóži stúpa zo stupňa na stupeň v nádeji, že hore mu bude konečne objasnené, o čo vlastne ide, ale keď nahor konečne vystúpi, tak zistí, že tí najvyšší to sami nevedia, že zdedili tradíciu, ktorej ale rozumejú menej a menej. To je prvý aspekt. Druhý aspekt len v krátkosti. Je to tak, že po Mystériu na Golgote všetky prúdy, ktoré chcú mať pre budúcnosť nejaký význam, musia skôr či neskôr prejsť plnou metamorfózou z Kristovho impulzu. Také priame mechanické pokračovanie kresťanských tradícií nie je z antropozofického hľadiska to, čo skutočne vedie do budúcnosti, lebo sme videli, že vývoj nikdy nie je mechanický, priamočiary. Vývoj vždy pozostáva zo skokov a metamorfóz. Videli sme to vo včerajšej prednáške, že keď sa chce človek takpovediac priamočiario dostať do duchovného sveta, tak to síce môže, ale zostane nepovšimnuté to najdôležitejšie, a to je Prah duchovného sveta. Vlastná metamorfóza,

ktorá až umožňuje človeku v duchovnom svete nielen niečo zažiť, ale aj tomu rozumieť, táto metamorfóza vedomia sa deje práve na Prahu. V opačnom prípade sa človek vystavuje nebezpečenstvu prepadnutiu okultnému materializmu.

Otázka: V súčasnosti prebieha na Slovensku petičná akcia za vyhlásenie referenda o vstupe Slovenska do NATO. Keby ste boli Slovák, podpísali by ste takúto petíciu?

Odpoveď: Myslím, že by som vstup Slovenska do NATO nepodporoval, aj keď rozumiem ťažkosti situácie. Väčšina krajín oslobodená od bolševizmu chce vstúpiť do NATO predovšetkým zo strachu pred Ruskom. Tento strach je na jednej strane vedome podnecovaný, na druhej strane je tento strach do istej miery aj oprávnený, lebo je skutočne ťažké predpovedať, čo sa v nasledujúcich desaťročiach v Rusku vôbec udeje. Preto je pochopiteľné, že ľudia žijúci v malej krajine hľadajú zabezpečenie, vonkajšie zabezpečenie, nejakú istotu. Napriek tomu je to z duchovného hľadiska čistá ilúzia. Blížime sa k dobe, v ktorej si žiaden jednotlivец ani žiadna krajina nebude môcť vytvoriť bezpečnosť prostredníctvom nejakých vonkajších opatrení. Vidíme to napríklad pri terorizme, ktorý nepozná žiadne hranice. Najmocnejšia krajina sveta USA sa nedokáže pred terorizmom ubrániť. A najbezpečnejšia krajina sveta Švajčiarsko sa tak isto nedokáže pred terorizmom ubrániť. V minulom roku došlo vo Švajčiarsku k teroristickému útoku a celé Švajčiarsko bolo totálne prekvapené, lebo si mysleli, že sú totálne chránení. A ako som povedal, toto sa týka ako krajiny, tak aj jednotlivého človeka. V skutočnosti môže totiž bezpečnosť pochádzať len z duchovného sveta a o takúto bezpečnosť sa musíme usilovať. Nič iné nám nepomôže.

Otázka: Na piatkovej prednáške o meditácii a modlitbe ste hovoril o tom, že ľudia majú dnes väčšinou egoistické motívy, ktoré vkladajú do modlitieb. Čo by malo byť obsahom tej modlitby, keď ľudia predpokladajú, že bohovia, ku ktorým sa človek chce modliť, v podstate všetko o nás vedia, sú všemocní, môžu všetko spraviť, poznajú naše myšlienky.

Odpoveď: Je to tak. Samozrejme, že duchovný svet, pred ktorým leží otvorená kniha našej karmy, ktorá je pre nás zatvorená, samozrejme že vie, čo my skutočne potrebujeme. Problém je v tom, že veľmi často to, čo v skutočnosti potrebujeme, nie je to, čo si radi želáme. Modlitba, pokiaľ nie je vykonávaná egoisticky, má najprv cieľ, aby si človek uvedomil určité veci. A o čo nesebeckejšia modlitba je, o to väčšia je pravdepodobnosť, že modlitba naozaj dosiahne to, čo v skutočnosti potrebujeme. A potom môže byť modlitba naozaj vypočutá. Modlitba je počutá vždy, ale či sa aj naplní, to závisí od toho, či je v súlade s tým, čo stojí v našej knihe osudu. V tomto zmysle môže byť pravdivá nesebecká modlitba začiatok učenia sa čítať v knihe osudu. Nuž a vedieť čítať v knihe osudu, k tomu je potrebné sa držať slov: „Nie moja vôľa nech sa stane, ale Tvoja.“ Tieto slová v modlitbe otvárajú človeku knihu jeho osudu.

Otázka: Meditácia je vlastne nemyslenie. Ako teda môžeme meditáciou, týmto myslením, v srdci vytvoriť ten priestor.

Odpoveď: Odkiaľ ste vzali, že meditácia je nemyslenie?

Reakcia: Človek má ostať v pokoji a rušivé myšlienky má dať preč.

Odpoveď: Ale to sa udeje tým, že sa človek najprv koncentruje na jednu zvolenú myšlienku. Človek musí v tejto myšlienke tak intenzívne žiť, že všetky ostatné myšlienky, ktoré k tomu nepatria, vie zadržať bokom. Ako keď som v rozhovore s jedným človekom, a viem povedať inému, ktorý chce do rozhovoru vstúpiť, aby počkal.

Otázka: Chcela by som sa spýtať, hovorili ste o živom myslení. Čo to je? Viac konkrétne, prakticky.

Odpoveď: Môžem tu podať len krátke poznámky. Celá podstata goetheizmu v antropozofii je v tom, že sa človek učí nemyslieť priamočiaro, ale v metamorfózach. Človek to v zmysle goetheizmu môže rozvíjať štúdiom metamorfózy prírody. Potom to pokračuje školením, kde človek začne meditovať a meditácia má cieľ oslobodiť myslenie od zmyslovosti. To znamená, že sa človek učí myslieť éterickým telom a nie fyzickým mozgom. V momente, kedy sa dosiahne oddelenie procesu myslenia od fyziologických procesov v tele, vtedy začne myslenie byť živé. Jestvuje o tom v antropozofii široká literatúra od Rudolfa Steinera a iných antropozofov.

Otázka: Mám otázku o relativite dobra a zla. Rada by som spoznala Váš názor na to, či jestvuje nejaká výnimka v tom, že by bola porušená sloboda vôle druhého človeka, keď si iný

človek alebo skupina ľudí zoberie za cieľ dosiahnuť nejaké vyššie ciele bez vedomia toho človeka.

Odpoveď: Táto otázka má rôzne aspekty. Môžeme povedať, že v dnešnej epoche, keď naozaj nasledujeme vývoj v zmysle v ľudstve pôsobiaceho vedúceho archanjela Michaela, tak je sloboda to najvyššie a najsvätejšie, na čo nemôže byť siahnuté. Jestvuje princíp, ktorý nachádzame v Evanjeliách: „Poznaj pravdu a pravda Ťa oslobodí.“ Tento princíp nasledoval Rudolf Steiner celý svoj život. Podal nám pravdy a my sme absolútne slobodní v tom, ako sa voči tomu postavíme, či ich odmietneme, zoberieme na vedomie, alebo urobíme plodnými pre náš život. Život je ale komplikovaný a sloboda má rôzne stupne. Môžeme sa často stretnúť s tým, že si človek myslí, že je slobodný, ale v skutočnosti nie je slobodný vôbec. V skutočnosti poslúcha iba svoje inštinkty a namýšľa si, že je slobodný. A tu je prirodzene takpovediac ohraničenie takejto slobody nevyhnutné. A vedieť rozlišovať, o akú slobodu vlastne ide, to nie je ľahké. Je to otázka duchovného poznania, či nejakého človeka obmedzením jeho slobody poškodíme, alebo či nejakého človeka ohraničením jeho takzvanej slobody podporíme v rozvoji slobody vo vyššom zmysle. Inak povedané, ťažkosť je v tom, že nie sme ešte zďaleka slobodní, že sme len na ceste k slobode. Preto nie je možné dať na túto otázku jednoznačnú odpoveď. Z hľadiska cieľa, ktorý sme ešte zďaleka nedosiahli, nemôže byť prirodzene sloboda v žiadnom prípade narušená. Ale na ceste k tomuto cieľu môžu nastať rôzne situácie.

Otázka: Keď dovolíte, ja keď som v antropozofii došiel k tomu stretnutiu s Kristom na astrálnej pláni, tak som došiel k otázke, na čo sa ho spýtam? Alebo mám ticho okolo neho prejsť? Tak som po dlhej noci vymyslel, že by som ho asi zastavil a spýtal sa ho, ako to máme urobiť, aby táto planéta bola jedna rodina a každý národ jej dieťaťom. A keďže som každý utorok po 4 roky študoval pána Prokofieva, tak som sa ho chcel spýtať, čo sa ho pýta on, keď ho stretne?

Odpoveď: Myslím, že to Vám nedokážem povedať, lebo to sám neviem. A síce preto, lebo v takých situáciách naozaj platí to, čo povedal apoštol Pavol: „Nemysli dopredu na to, čo budeš hovoriť, lebo tá najdôležitejšia otázka musí povstať v Tvojej duši z toho momentu.“ To si nie je možné pripraviť ako domácu úlohu. Ale čo môžeme robiť popredu, je to, že budeme pracovať na tom, aby sme to miesto v srdci, kde sa toto stretnutie môže uskutočniť, vybudovali tak dobre, ako len vieme, a tým vytvorili možnosť, aby k tomuto stretnutiu mohlo dôjsť.

Mnohokrát ďakujem!

Prepis prednášky nebol prednášajúcim autorizovaný a je preto určený len na študijné účely pre záujemcov o antropozofiu. Prepísal: Martin Bobko

Pozn.: Číslo GA za názvom je označenie diela R. Steinera v katalógu jeho publikácií (Rudolf Steiner GesamtAusgabe)